

Törnskogens utbildning AB
Box 277 03
115 91 Stockholm

Rektor
Vittra vid Röda stan
Enebygatan 22
602 18 Norrköping

Kvalitetsgranskning i Törnskogens Utbildning AB och Vittra vid Röda stan

Skolinspektionens beslut

Skolinspektionen har genomfört en kvalitetsgranskning vid Törnskogens Utbildning AB och en av huvudmannens grundskolor, Vittra vid Röda stan i Norrköping. Granskningen har gällt skolsituationen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

Granskningen har visat på styrkor i verksamheten men också brister och angelägna förbättringsområden. Nedan anges Skolinspektionens krav på åtgärder och rekommendationer för en höjning av verksamhetens kvalitet.

Krav på åtgärder

- Skolan måste se till att det vid utvecklingssamtal upprättas individuella utvecklingsplaner med skriftliga omdömen i alla ämnen som respektive elev får undervisning i. (1 a kap. 8 § förordningen om fristående skolor och viss enskild verksamhet inom skolområdet jämfört med 7 kap. 2 § grundskoleförordningen)

Rekommendationer

- I arbetet med kartläggning och utredning av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi bör det på ett tydligare sätt beaktas faktorer på såväl organisations-, grupp- och individnivå.
- Lärarna bör ges ökad tillgång till kompetensutveckling inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.
- Skolan bör utveckla anpassningen av undervisningen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

Huvudmannen ska senast den 19 maj 2011 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som har vidtagits inom ovanstående områden. Mer information om detta ges under rubriken Uppföljning.

Skolinspektionens granskning av skolsituationen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi i Törnskogens Utbildning AB och Vittra vid Röda stan

Bakgrund

Skolinspektionen genomför under perioden maj–december 2010 en kvalitetsgranskning av skolsituationen i grundskolan för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Granskningen av Törnskogens Utbildning AB och Vittra vid Röda stan (Norrköping) ingår i detta projekt.

De metoder och underlag som ligger till grund för detta beslut är dokumentanalyser, intervjuer samt verksamhetsbesök. Den 22 oktober 2010 intervjuades regionchef och regional pedagogisk ledare. Den 18-20 oktober 2010 besöktes Vittra vid Röda stan. Intervjuer genomfördes med rektor, lärare, specialpedagog, speciallärare, elever och vårdnadshavare. Lektionsbesök gjordes i olika årskurser och ämnen.

Syftet med kvalitetsgranskningen är att granska om elever med dyslexi (även benämnt läs- och skrivsvårigheter/dyslexi) får en likvärdig utbildning och möjligheter att nå nationella mål. Läs- och skrivsvårigheter/dyslexi är en form av dold funktionsnedsättning som är relativt vanligt förekommande. Enligt forskning kan det vara associerat med fonologiska svårigheter vilket bl.a. kan innebära problem med att hantera språkljud och att sammankoppla språkljud med bokstavstecken. Detta kan medföra problem med ordigenkänning.¹ De sekundära konsekvenserna av detta kan bli många eftersom det skrivna ordet är en viktig nyckel för kunskapsinhämtningen i så gott som alla ämnen. Vid läs- och skrivsvårigheter/dyslexi lär sig eleverna sannolikt att läsa på samma sätt som andra elever, men det krävs mer tid och en väl fungerande anpassning av undervisningen. Forskning pekar på att det är viktigt att dessa elever inte bara ges rika möjligheter att läsa, skriva och samtala, de kan också behöva ha tillgång till olika slag av alternativa verktyg.² Det är även betydelsefullt att de undervisas av lärare som har kompetens att möta elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Det finns forskning som belyser faktorer som är betydelsefulla vid läs- och skrivsvårigheter/dyslexi men det är oklart vilket genomslag denna kunskap har fått i skolornas arbete.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (<http://www.skolinspektionen.se/Kvalitetsgranskning/>). Övergripande iakttagelser och slutsatser inom området kommer att redovisas i en sammanfattande kvalitetsgranskningsrapport våren 2011.

¹ Vetenskapsrådet (2007). *Dyslexi – en kunskapsöversikt*. Vetenskapsrådets rapportserie 2007:2 och Myrberg, M. (red) (2003). *Att skapa konsensus om skolans insatser för att motverka läs- och skrivsvårigheter*.

² Alternativa verktyg, ibland benämnt kompensatoriska hjälpmedel, kan vara olika former av skriv- och läshjälpmedel som elektroniska böcker, inlästa läromedel, talsyntes och skanner för att få sidor ur läroböcker upplästa, datorprogram för stavningskontroll m.m.

Beskrivning av skolan

Vittra vid Röda stan är en grundskola med förskoleklass och årskurs 1–9. Skolans ledning består av en rektor/skolchef som har det samlade ansvaret för hela skolan. På skolan finns två arbetslag, ett för förskoleklass och årskurserna 1–5, minior och juniorlaget, och ett för årskurserna 6–9 det så kallade seniorlaget. Skolans elever är indelade i ansvarsgrupper med en ansvarslärare för varje grupp.

Skolan har höstterminen 2010 cirka 290 elever. Skolans rektor anger att andelen elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi vid tidpunkten för Skolinspektionens granskning är ungefär åtta procent.

Bedömningsområden

Kvalitetsgranskningen inriktas mot sex bedömningsområden som grundas på författningar³ och forskning.⁴ Det är områden som bedöms vara av betydelse för att elever som är i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi ska få en likvärdig utbildning och möjligheter att nå nationella mål.

1. **Att uppmärksamma, kartlägga och utreda läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.** Här bedöms arbetet med att uppmärksamma elevers läs- och skrivutveckling, kartlägga läs- och skrivsvårigheter samt utreda läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.
2. **Den undervisande personalens utbildning och kompetens.** Här bedöms om den undervisande personalen har pedagogisk högskoleutbildning och om de har tillgång till kompetensutveckling inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.
3. **Anpassning av undervisningen.** Här bedöms om undervisningen anpassas utifrån elevernas förutsättningar och behov. I det ingår även tillgång till alternativa verktyg.
4. **Särskilt stöd.** Här bedöms arbetet med att ge särskilt stöd.
5. **Uppföljning, analys och utveckling av verksamheten.** Här bedöms hur kunskapsresultat följs upp och om uppföljning och analys ligger till för grund för beslut om åtgärder som syftar till att utveckla verksamheten och nå en högre måluppfyllelse för eleverna.
6. **Samverkan.** Här bedöms om det bedrivs en samverkan som syftar till att främja elevernas utveckling och lärande.

³ 1985 års skollag, Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94) samt grundskoleförordningen.

⁴ Vetenskapsrådet (2007). *Dyslexi – en kunskapsöversikt*. Vetenskapsrådets rapportserie 2007:2 och Myrberg, M. (red.) (2003). *Att skapa konsensus om skolans insatser för att motverka läs- och skrivsvårigheter*.

Motivering till beslutet

1. Att uppmärksamma, kartlägga och utreda läs- och skrivsvårigheter/dyslexi

Utbildningen inom varje skolform ska vara likvärdig oavsett var i landet den anordnas. Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov och, med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper, främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling. Om det genom uppgifter från skolans personal, en elev, elevens vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att eleven kan ha behov av särskilda stödåtgärder, ska rektorn se till att behovet utreds.⁵

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- skolan uppmärksammar elevers läs- och skrivutveckling och kartlägger läs- och skrivsvårigheter
- utredning görs om det finns anledning att anta att det föreligger läs- och skrivsvårigheter/dyslexi och att såväl organisations-, grupp- som individnivå då beaktas
- extern expertis anlitas om det behövs kompletterande kompetens vid utredning av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att det vid Vittra vid Röda stan bedrivs ett arbete med att uppmärksamma, kartlägga och utreda läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. I detta arbete finns det tillgång till såväl intern som extern expertis inom området.

Skolinspektionen bedömer att det i arbetet med kartläggning och utredning bör beaktas såväl elevens styrkor och svårigheter som undervisningens innehåll, metoder och lärandemiljö samt skolans organisation och den samlade lärarkompetensen, dvs. faktorer på såväl individ-, grupp- som organisationsnivå.

Skolinspektionens iakttagelser

Inför varje skolstart genomförs årligen i Vittraskolor så kallade träningsläger under fyra veckor. I intervju med den regionala utvecklingsledaren framkommer att syftet med träningslägret är att bygga upp goda relationer, lära känna eleverna, förankra förhållningssätt och arbetssätt. Vidare finns det möjlighet för pedagogerna att observera och kartlägga varje elevs personliga utveckling, lärande och kunskaper. Olika arbetsgrupper skapas utifrån elevernas behov, intressen och kunskaper. Dessa gruppindelningar är flexibla. Detta gäller för alla elever oavsett ålder. Inslag i verksamheten under träningslägret kan vara att pedagogerna tillsammans med eleverna tillbringar mycket tid utanför skolans väggar, som till exempel samarbetsövningar utomhus och utflykter i närområdet.

⁵ 1 kap. 2 § och 12 § 1985 års skollag, Lpo 94, 1. Skolans värdegrund och uppdrag, 5 kap. 1 § grundskoleförordningen.

Skolan har ett dokument, benämnt Rutiner för att uppmärksamma, kartlägga, utreda och arbeta med elever som har svårigheter med läs- och skrivinläringen, som beskriver hur skolan ska arbeta. Rektorn anger till Skolinspektionen att det vid kartläggningar används IL-basis⁶, DLS⁷, Nya språket lyfter⁸ och Språket på väg⁹. Utöver det används resultat från nationella ämnesprov. Enligt lärare är det specialpedagogen som genomför alla kartläggningar på skolan. Resultat av en kartläggning meddelas elevens ansvarspedagog som sedan har i uppgift att informera övriga lärare i arbetslaget. Enligt rektorn förs det även diskussioner på arbetslagsträffar, under ledning av specialpedagogen, om det finns anledning att anta att en elev kan vara i läs- och skrivsvårigheter. Specialpedagogen besöker arbetslagen varannan vecka och får då information från lärare om eleverna. Vid behov genomförs ytterligare kartläggning. Det framkommer inte i Skolinspektionens granskning att det vid kartläggning och utredning av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi belyses faktorer på såväl individ-, grupp- som organisationsnivå.

Enligt uppgift från skolledning och personal uppmärksammas läs- och skrivsvårigheter som regel i årskurs 1–2, detta behandlas då i skolans elevvårdsteam. I detta team ingår rektorn, specialpedagog, skolsköterska, kurator och ytterligare en pedagog med specialpedagogisk inriktning. Elevvårdsteamet har veckovisa möten och diskuterar vilka insatser som ska vidtas på olika nivåer. Specialpedagogen ansvarar sedan för att insatser ges. Enligt skolledning och personal vidtas vid läs- och skrivsvårigheter vanligen följande insatser: elever i årskurs 1 arbetar med datorprogrammet Lexia och får språkstimulans i en läsgrupp bestående av två till fyra elever. Elever kan även ges arbetsminnesträning och tidig, intensiv lästräning erbjuds under höst- och vårterminen i årskurs 2. I årskurs 3 genomförs vid behov arbetsminnesträning i intensivperioder och under årskurs 3–4 intensivläsning i grupper om tre till fem elever.

Om insatserna inte ger önskat resultat är det specialpedagogen som, efter samråd med elevens vårdnadshavare, ansvarar för att ta fram ytterligare underlag, exempelvis med hjälp av ITPA¹⁰, Ordkedjor¹¹, TROG¹², DLS eller Testbatteriet¹³. Underlagen ligger till

⁶ IL-basis, grupprovet för årskurs 1 och individuella prov för årskurs 2-3. Kan användas under hela läsåret. Sammansatt prov med 13 delprov. Icke normerat. (Hogrefe/Psykologiförlaget)

⁷ DLS, Diagnostiska läs- och skrivprov. Ljedsäkerhet, rättstavning, ordförståelse, läsförståelse och läshastighet. Från årskurs 1 grundskola - årskurs 1 gymnasium. Normerat grupprovet. (Hogrefe/Psykologiförlaget)

⁸ Nya språket lyfter, ett material för årskurs 1-5 i svenska och svenska som andraspråk för kartläggning av läsning och läsförståelse samt tala och skriva. (Skolverket)

⁹ Språket på väg, ett material för årskurs 6-9 i svenska och svenska som andraspråk för kartläggning av läsning och läsförståelse samt tala och skriva. (Skolverket)

¹⁰ ITPA, Illinois Test of Psycholinguistic Abilities, test av språkliga processer av bland annat auditiv och visuell förmåga, bestående av 13 deltest. Från 5-12 år. Normerat individualprov. (Hogrefe/Psykologiförlaget)

¹¹ Ordkedjor ingår i Läskedjor. Läskedjor är lästest för bedömning av ordigenkänning/ordavkodningsförmåga. Innehåller deltesten bokstavs- och ordkedjor för årskurs 2-3 samt tecken-, ord- och meningskedjor från årskurs 4 grundskola - gymnasium. Normerat grupprovet. (Hogrefe/Psykologiförlaget)

¹² TROG, Test for Reception of Grammar. Test av receptiv grammatisk förståelse för barn i förskola, förskoleklass och årskurs 1-9. Normerat individualtest. (Specialpedagogiska skolmyndigheten och Pearson Assessment)

grund vid utredning av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Enligt rektorn och specialpedagogen görs dessa utredningar senast under årskurs 5. Enligt specialpedagogen är det endast för inflyttade elever som en utredning kan komma att genomföras efter årskurs 5. Vid utredning av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi anlitas skolpsykologen och en privat logoped. Väntetiden för en sådan utredning är, enligt rektorn, två månader.

Resultat av en utredning redovisas av logoped tillsammans med specialpedagog, ansvarslärare, vårdnadshavare, elev och rektor. Råd och förslag till anpassning av undervisningen ges och behov av eventuella alternativa verktyg. Skolans arbete med anpassning av undervisningen och särskilt stöd behandlas i avsnitt 3 och 4.

Skolans rektor anger att andelen elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi är ungefär åtta procent.

2. Den undervisande personalens utbildning och kompetens

Huvudmän för fristående skolor är skyldiga att för undervisningen använda lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak ska bedriva. Varje huvudman för en fristående skola ska se till att kompetensutveckling anordnas för den personal som har hand om utbildningen. Rektorn har ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter.¹⁴ Forskning visar att information och kunskap om funktionsnedsättningar är en viktig del i personalens kompetens och att elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi undervisas av lärare som har kompetens inom detta område.

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- undervisning ges av personal som har pedagogisk högskoleutbildning
- kompetensutveckling inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi ges till lärare

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärare på Vittra i Röda stan bör ges ökad tillgång till kompetensutveckling inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

I Vittra vid Röda stan har nästan alla lärare pedagogisk högskoleutbildning. Det finns tre pedagoger med inriktning mot särskilt stöd.

Skolinspektionens iakttagelser

Alla lärare i Vittraskolor har fjorton kompetensutvecklingsdagar per läsår. Det finns ett kompetensutvecklingsprogram med fyra så kallade spår. Ett spår som arbetslagsledarna följer under läsåret 2010/11 handlar om alternativa verktyg, enligt skolan benämnt "Pedagogiska verktyg för framtiden". Representeranter för huvudman och centrala elevhälsan anger att det inom Vittrakoncernen finns en målsättning att öka antalet special-

¹³ Testbatteriet, språk och minnesprov för årskurs 3-9. Normerat individualprov. (Special-paedagogisk forlag, Danmark)

¹⁴ 2 kap. 3 och 7 §§ 1985 års skollag, Lpo 94, 2.8 Rektors ansvar.

pedagoger på skolorna och att man behöver ge samtliga lärare en allmän kompetens om hur man ska arbeta med elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

På Vittra i Röda stan finns det cirka 30 lärare. 94 procent av dem har pedagogisk högskoleutbildning. Det finns en specialpedagog med inriktning mot tal och språkstörning, en grundskollärare som läser specialpedagogik genom Lärarlyftet och en pedagog som håller på att avsluta sin utbildning inom lärarprogrammet, samhällsorienterande ämnen årskurserna 4-9. Tre lärare fungerar som så kallad pedagogisk resurs. Av dessa pedagoger är en lärare med specialpedagogisk inriktning, en läser till lärare och en har kulturvetarexamen. I samtal med lärarna och rektorn anges att lärare får handledning inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi av skolans specialpedagog när behov uppkommer. Lärarna anger att de efterfrågar kompetensutveckling om alternativa verktyg.

3. Anpassning av undervisningen

Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta kunskaper. Skolan har ett särskilt ansvar för elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till de böcker, skrivmaterial, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. Rektorn har ett särskilt ansvar för att skolans arbetsmiljö utformas så att eleverna får tillgång till handledning, läromedel av god kvalitet och annat stöd för att de själva ska kunna söka och utveckla kunskaper.¹⁵

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- *anpassning av undervisningen görs i alla ämnen*
- *undervisningen utformas så att eleverna ges goda möjligheter att läsa och skriva olika typer av texter och att samtala om dem*
- *eleverna ges möjligheter att redovisa uppgifter och kunskap på alternativa sätt*
- *lärarna samtalar med respektive elev om elevens läs- och skrivutveckling och kunskapsutveckling*
- *eleverna har tillgång till alternativa verktyg¹⁶*

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionens samlade bedömning är att anpassningen av undervisningen vid läs- och skrivsvårigheter/dyslexi på Vittra vid Röda stan behöver utvecklas. Resultat och rekommendationer utifrån utredningar av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi har inte ett tydligt genomslag vid anpassningen av all undervisning. Det finns goda exempel på att anpassning görs av undervisningen, och att alternativa verktyg används i hög grad både inom och utanför klassens ram, men det förekommer också att elever har begrän-

¹⁵ 4 kap. 4 § 1985 års skollag, 9 kap 7 § 1985 års skollag, Lpo 94, 1. Skolans värdegrund och uppdrag, 2.8 Rektors ansvar.

¹⁶ Alternativa verktyg, ibland benämnt kompensatoriska hjälpmedel, kan vara olika former av skriv- och läshjälpmedel som elektroniska böcker, inlästa läromedel, talsyntes och skanner för att få sidor ur läroböcker upplästa, datorprogram med stavningskontroll m.m.

sade möjligheter att läsa, skriva och samtala om olika typer av texter och att anpassning inte i första hand sker inom den ordinarie klassens ram i alla årskurser och ämnen.

Skolinspektionens iakttagelser

Undervisningen som helhet i Vittra vid Röda stan delas under skolans läsår in i perioder med temaarbete och ämnesstudier. Temaarbete i åldersblandade grupper genomförs i sexveckorsperioder på eftermiddagar för miniorer och juniorer (elever i förskoleklass och årskurs 1–5). Seniorer (årskurs 6–9) har schemalagt temaarbete både för- och eftermiddagar. Skolinspektionen har tagit del av exempel på lokala pedagogiska planeringar som används vid ett projektarbete för seniorer under höstterminen 2010. Planeringen presenterar uppgiftens tema och ger exempel på olika redovisningsformer, exempelvis i form av en tidning, en film, muntlig redovisning, utställning eller en digital presentation. I ämnesstudier arbetar eleverna i målgrupper utifrån resultatet av den kartläggning som genomförs vid de så kallade träningslägren (se avsnitt 1). Enligt lärarna är målgrupperna flexibla och de kan vara åldersblandade. Elever i de tidigare årskurserna läser svenska, engelska, matematik och idrott samt har dagligen en position på schemat som kallas MÅS, måluppfyllelsestid, då eleverna arbetar utifrån sina individuella utvecklingsplaner, på Vittra vid Röda stan benämnt Vittraboken.

Skolinspektionen har genomfört observationer i tidigare och senare årskurser. Observationerna visar att elever i tidigare årskurser företrädesvis arbetar med färdighetsträning. Det kan till exempel handla om textläsning där läraren ställer innehållsfrågor till elever eller att elever producerar egna texter under temat kärlek. Det finns tillgång till material i form av böcker och spel med språkutvecklande innehåll i klassrummet. Lärarna har en kortare genomgång och fungerar sedan som handledare. Lärarna rör sig mellan eleverna som arbetar antingen i sitt klassrum, utanför klassrummet eller i en öppen lokal som kallas Torget. På Torget, som alla elever har tillgång till, finns utöver undervisande lärare under hela skoldagen tillgång till två till tre så kallade pedagogiska resurser som har i uppdrag att handleda, stödja och undervisa elever i deras skolarbete. Torget är möblerat så att elever kan sitta i mindre eller större grupper och det finns tillgång till cirka 20 datorer. Skolinspektionen noterar att dessa datorer används kontinuerligt. Skolinspektionen noterar vid ett lektionsbesök i tidigare årskurser följande positiva exempel på elevinflytande och ansvar gällande både arbetssätt och innehåll. I den observerade lektionen har eleverna i uppdrag att planera inför en skolfest på skolan. Framtagande av program och affischer samt fördelning av arbetsuppgifter genomförs av elever med olika ansvarsområden. Läraren frågar, problematiserar, erbjuder anpassade redovisningsformer och diskuterar med eleverna om de olika delarna. Eleverna löser problem och konflikter under arbetets gång.

Observationer av undervisning i senare årskurser visar att lärare har en kort inledande genomgång varefter eleverna arbetar vidare på egen hand eller i grupp. Det kan till exempel handla om att välja ut och skriva ner glosor i engelska inför en läxa eller att arbeta i läroböcker, övningsböcker och med arbetsblad. Eleverna använder datorer för att söka information eller för att skriva rent uppgifter, exempelvis övningar i att använda olika texttyper som novell och insändare. Vid temastudier startar arbetspasset

med att läraren stämmer av var eleverna befinner sig i arbetsprocessen i förhållande till den lokala pedagogiska planeringen. Därefter arbetar eleverna enskilt eller i grupp och ber vid behov läraren om hjälp. Passet avslutas med en återsamling för uppföljning med förklaringar och introduktion av nya arbetsuppgifter.

Anpassningar av undervisningen vid läs- och skrivsvårigheter/dyslexi kan, enligt den handlingsplan som skolan har utformat och som nämns i avsnitt 1, bestå av att elever har möjlighet att få arbeta i en för eleven anpassad miljö.

Enligt rektorn är det på organisationsnivå viktigt att hela skolan ska möta elevens behov och att skolan inte skapar några specifika grupper för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi utan eleverna ingår i de ordinarie grupperna. Rektorn anger att råd och anvisningar utifrån utredningar inte alltid får genomslag i undervisningen och att det finns lärare som, istället för att anpassa undervisningen i en klass, låter elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi få sådan anpassning då de arbetar hos specialpedagogen. Lärarna anger att det finns en risk för att råd och anpassningsförslag inte når ut till alla lärare i arbetslaget. Specialpedagogen anger att många lärare skapar olika lösningar för elever och att anpassning av undervisningen är något som regelbundet diskuteras på arbetslagsträffar. På dessa träffar anges att specialpedagogen bidrar med råd och ger handledning till lärarna, något som ingår i ett utvecklingsprojekt för skolan. Lärarna anger att när skolan planerar temaarbeten försöker man ordna möjlighet till olika redovisningsformer.

En vanlig form av anpassning av undervisningen är, enligt specialpedagogen, att elever kommer till specialpedagogens klassrum för att där arbeta med samma uppdrag som övriga elever i gruppen. I specialpedagogens klassrum finns det skanner, talsyntes och datorer. Vid Skolinspektionens klassrumsobservationer hos specialpedagogen noteras att det under hela skoldagen ständigt finns elever som arbetar där i grupp, enskilt eller tillsammans med specialpedagogen. Det är elever från årskurs 2–9 som går till specialpedagogen alternativt det så kallade Torget. På Torget kan elever arbeta ensamma, i grupp eller med stöd från resurspedagogerna. En form av anpassning som observerades där var att resurspedagoger läste texter högt för elever.

Lärare i de tidigare årskurserna beskriver att skolan försöker att så tidigt som möjligt skapa acceptans hos eleverna att de kan arbeta med olika material vid olika tidpunkt. Lärarna bedriver muntlig kommunikation och antecknar på tavlan vid genomgångar. Lärare i senare årskurser ger exempel på hur de anpassar undervisningen genom att arbeta med muntliga redovisningar, uppmana elever att fotografera av tavlan efter lektionen för att ta del av anteckningarna och dela ut åhörarkopior i förväg till föreläsningar. Lärarna anger att eleverna kan få förlängd provtid och att de kan genomföra prov muntligt. Denna bild beskrivs vid intervjuer och samtal med elever i såväl tidigare som senare årskurser.

Elever i tidigare årskurser berättar att de ibland får en lättare text som handlar om samma sak som de texter övriga elever får och att lärarna särskilt vänder sig till dem för att samtala om uppgiften när de ska arbeta enskilt. De kan få en annan lärobok i matematik, med större text, och de kan få lyssna på texter i stället för att läsa dem. Ele-

ver i senare årskurser berättar att de får möjlighet till muntligt stöd och anpassning exempelvis genom att skriva glosor på dator och få muntliga förhör. Eleverna upplever att lärarna vet hur undervisningen i de flesta fall ska anpassas efter deras behov.

Föräldrar ger olika bilder av skolans arbete med anpassning av undervisningen vid läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Några anger att det fungerar väl, andra att de saknar tydlig information om hur anpassningen av undervisningen ser ut inför planerade arbetsområden.

Rektorn redovisar att lärarna känner till, och vissa fall har använt sig av, möjligheten att vid betygssättning bortse från enstaka mål i de fall det bedöms finnas särskilda skäl.

Skolinspektionen har tagit del av vilka alternativa verktyg som elever i alla årskurser har tillgång till på skolan: skanner, talsyntes, talande tangentbord, diktafon, kamera, CD-spelare, talböcker samt många ämnesspecifika dataprogram. Elever anger att det blir kö till datorerna eftersom de finns för få datorer och att de inte fungerar alla gånger. Det är specialpedagogen som ansvarar för inköp av alternativa verktyg och som har kontakt med lärare om hur de olika verktygen fungerar. Elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi har även egna datorer som dagligen används, något som Skolinspektionen kunde konstatera vid besöket. Inför kommande läsår finns förhoppningar om att kunna erbjuda datorer till samtliga elever.

4. Särskilt stöd

Särskilt stöd ska enligt skollagen ges till elever som har svårigheter i skolarbetet. Sådant stöd ska i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör. Om det genom uppgifter från skolans personal, en elev, elevens vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att eleven kan ha behov av särskilda stödåtgärder, ska rektorn se till att behovet utreds. Om utredningen visar att eleven behöver särskilt stöd ska rektorn se till att ett åtgärdsprogram utarbetas. Av programmet ska det framgå vilka behoven är, hur de ska tillgodoses samt hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas. Eleven och elevens vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta när åtgärdsprogrammet utarbetas.¹⁷

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- särskilt stöd ges i alla ämnen
- särskilt stöd i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör
- särskilt stöd kan omfatta insatser på såväl organisations-, grupp- som individnivå
- åtgärdsprogram utarbetas, följs upp, utvärderas samt revideras om vidtagna insatser visar sig vara verkningslösa

¹⁷ 4 kap. 1 § 1985 års skollag, 5 kap. 1 och 5 §§ grundskoleförordningen, 1 a kap. 5 a § förordningen om fristående skolor och enskild verksamhet inom skolområdet.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att Vittra vid Röda stan vid behov ger elever särskilt stöd i de ämnen som eleverna får undervisning i. Särskilt stöd kan ges såväl inom som utanför ramen för den klass och grupp som eleven tillhör.

Skolinspektionens iakttagelser

På Vittra vid Röda stan finns utarbetade rutiner för hur arbetet med särskilt stöd ska fungera. I samtal med rektorn framkommer att om ytterligare insatser behövs upprättar ansvarspedagogen ett förslag till åtgärdsprogram som diskuteras tillsammans med vårdnadshavare, elev och speciallärare. Rektorn beslutar sedan med stöd av diskussioner som förts i elevårskonferenser och elevvårdsträffar vad lärare, specialpedagog, resurspedagoger och personal på skolan kan bidra med och om externa insatser behövs. Rektorn och lärare anger att skolans specialpedagog har en central och viktig roll i skolans arbete med särskilt stöd. Skolinspektionens verksamhetsbesök visar att det inom ramen för klassen skapas olika grupplösningar och möjligheter att möta eleven där den är eftersom lokalerna ligger runt det så kallade Torget där alla elever vistas till och från under skoldagen beroende på vad eleven gör.

Enligt rektorn, lärare och elever på Vittra vid Röda stan kan särskilt stöd ges i alla ämnen. I de tidigare årskurserna är det oftast läs- och skrivinlärning och åtgärder för utveckling av detta som det särskilda stödet är fokuserat på, för att sedan inbegripa fler ämnen allteftersom eleven blir äldre. Lärare anger att särskilt stöd kan ges i klassen i form av att en pedagogisk resurs eller specialpedagog går in i undervisningen antingen i den ämnesgrupp, temagrupp eller målgrupp som eleven hör till. Särskilt stöd kan också ges enskilt eller i grupp hos specialpedagogen och/eller på Torget. Elever kan gå till specialpedagogen en eller flera gånger i veckan beroende på elevens specifika behov. Elever anger i intervjuer och samtal att de uppfattar att det särskilda stödet fungerar mycket bra och gör att de klarar nationella mål. De anger att de därför känner sig mycket motiverade att använda sig av det särskilda stöd som ges. Exempel på särskilt stöd anges vara att elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi kan arbeta med intensivläsning under fem veckor eller träna med ett visst datorprogram.

Skolinspektionen har granskat åtgärdsprogram för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Det framkommer där att särskilt stöd kan ges i alla ämnen. Både lång- och kortsiktiga mål beskrivs som till exempel att elev ska nå målen för godkänt i ett ämne och börja använda alternativa hjälpmedel. Det anges även vilka insatser som ska vidtas och det finns exempel på att insatserna kan avse såväl individ-, grupp- som organisationsnivå. Det framkommer att åtgärdsprogrammen i nästan samtliga fall följs upp i samband med utvecklingssamtal. I ett fall anges att utvärdering ska göras med tätare intervall.

I intervju med skolans specialpedagog anges att skolan följer upp åtgärdsprogrammets kortsiktiga mål inom fyra till sex veckor från det att ett åtgärdsprogram har utarbetats.

5. Uppföljning, analys och utveckling av verksamheten

Huvudmannen för en fristående skola har ansvar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i skollagen och de bestämmelser som kan finnas i annan lag eller förordning. Rektorn har ett övergripande ansvar för att verksamheten inriktas mot nationella mål och ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas. Läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ska minst en gång varje termin ha ett utvecklingssamtal om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas. Vid utvecklingssamtalet ska läraren i en skriftlig individuell utvecklingsplan ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i relation till målen i varje ämne som eleven får undervisning i och sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå målen och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen och kursplanerna.¹⁸

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- lärarna bedriver ett kontinuerligt arbete med att följa upp och bedöma elevernas kunskapsutveckling i förhållande till nationella mål
- det på skolövergripande nivå görs uppföljning och analys med avseende på måluppfyllelse för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi
- åtgärder vidtas för att utveckla verksamheten i syfte att nå en högre måluppfyllelse för dessa elever

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärarna på Vittra skola vid Röda stan följer upp elevernas kunskapsutveckling men det upprättas inte alltid en individuell utvecklingsplan för varje elev i samband med utvecklingssamtal. Då sådana planer upprättas förekommer att de saknar skriftliga omdömen i varje ämne som eleven får undervisning i. Detta måste skolan åtgärda. Skolan bör även uppmärksamma att det i individuella utvecklingsplaner tydligt bör framgå såväl lång- som kortsiktiga mål samt vilka insatser skolan ska vidta för att eleven ska nå nationella mål.

Det bedöms att det på skolövergripande nivå bedrivs ett arbete med att följa upp och analysera måluppfyllelsen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi och att skolan vidtar åtgärder för att utveckla verksamheten.

Skolinspektionens iakttagelser

Ansvarslärarna träffar sina elever varje vecka och stämmer av målen för eleven. Mål, resultat och diskussioner förs in i elevens så kallade Vittrabok som eleven har med sig till alla lektioner. Två gånger om året genomförs utvecklingssamtal, så kallade IUP-samtal, med elev och vårdnadshavare då den individuella utvecklingsplanen som finns i elevens Vittrabok, och separat skriftligt omdöme diskuteras. Lärarna anger att skolan

¹⁸ 1 kap. 4 och 12 §§ 1985 års skollag, 2 kap. 2 § 1985 års skollag, Lpo 94, 2.8 Rektors ansvar, 7 kap. 2 § grundskoleförordningen, 1a kap. 4 § förordningen om fristående skolor och viss verksamhet inom skolområdet, 1 a kap. 8 § förordningen om fristående skolor och viss enskild verksamhet inom skolområdet

använder sig av ett IT-stöd inför utvecklingssamtalen som heter Kompassen där alla ämnen med mål finns med.

Elever anger att de får veta vad de är bra på och vad de ska jobba med i skolan. Det sker när de har sina veckovisa samtal med sina ansvarslärare. Elever anger vidare att Vittraboken är bra för där finns den individuella utvecklingsplanen med uppgifter om elevens starka sidor, vad eleven behöver utveckla och vad eleven ska tänka särskilt på under varje vecka.

Rektorn på Vittra vid Röda stan anger att elevernas kunskapsutveckling och resultat följs upp vid en så kallad mitterminsavstämning. Skolan har under det senaste verksamhetsåret inriktat sig på att utveckla kunnandet inom området alternativa verktyg. Skolans utvecklingsarbeten har engagerat hela personalgruppen. Lärarna anger att rektorn deltar på alla elevårskonferenser och elevvårdsträffar och att rektorn och speciallärare har regelbundna träffar om hur behoven ser ut. Specialpedagogen på skolan står för en stor del av den uppföljning och analys som skolan gör.

Skolinspektionen har tagit del av innevarande och föregående termins individuella utvecklingsplaner med skriftliga omdömen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Det framkommer att en femtedel av eleverna saknar en aktuell individuell utvecklingsplan. Skriftliga omdömen saknas i vissa ämnen för några elever och det förekommer att skriftliga omdömen ges som ämnesblock för samhällsorienterande ämnen och naturorienterande ämnen. Såväl lång- som kortsiktiga mål saknas i lite mer än en tredjedel av de individuella utvecklingsplanerna. De mål som anges är i flera fall vagt beskrivna. I nästan alla utvecklingsplaner finns det angivet vad skolan ska göra men även detta är i flera fall vagt beskrivet, till exempel att skolan ska hjälpa och stötta i skolarbetet och hjälpa till med Vittraboken. I merparten av de individuella utvecklingsplanerna anges uppgifter om att hemmet exempelvis ska stötta och hjälpa i skolarbetet, ha kontakt med ansvarspedagog.

Regionchefen anger att behov, bemanning och förutsättningar är rubriker som uppföljningen av verksamheten utgår ifrån. Varje skolår inleds med en uppstart som skolan kallar för träningsläger då det upprättas en handlingsplan för respektive arbetslag på skolan. Handlingsplanen diskuteras och revideras på skolnivå vid de regelbundet återkommande kompetensutvecklingsdagarna. Regionchefen anger att det finns en satsning på att öka bemanningen på skolorna inom det specialpedagogiska området. Efter varje sexveckorsperiod används kompetensutvecklingsdagarna till reflektion av vad skolan har uppnått och hur skolan går vidare. Vittras regionala pedagogiska ledare anger att ett centralt blankettförråd med bland annat åtgärdsprogram och individuella utvecklingsplaner håller på att utvecklas.

6. Samverkan

Alla som arbetar i skolan ska samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande samt samarbeta med elevernas vårdnadshavare så att man tillsammans kan utveckla skolans innehåll och verksamhet. Vidare ska alla som arbetar i skolan verka för att utveckla kontakter med kultur- och arbetsliv, föreningsliv samt andra verksamheter utanför skolan som kan

berika den som en lärandemiljö. Rektorn har ett särskilt ansvar för att se till att kontakt upprätthålls mellan skola och hem om det uppstår problem och svårigheter för eleven i skolan.¹⁹

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- *det finns en samverkan mellan personal, mellan personal och elever och deras föräldrar samt med externa aktörer med specialkompetens i frågor som rör läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Denna samverkan syftar till att främja elevernas utveckling och lärande.*

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att det finns en samverkan mellan personal, elever, föräldrar, experter och mellan olika nivåer inom och utanför skolan.

Skolinspektionens iakttagelser

Enligt rektorn finns det sedan hösten 2010 ett så kallat pedagogiskt ledarforum bestående av specialpedagog, två pedagogiska resurser samt två lärare. Denna grupp träffas vid två till tre tillfällen per termin och fungerar som en utvecklingsgrupp och betraktas enligt rektorn som intern expertkompetens i pedagogiska frågor.

I samtal och intervjuer med rektorn och lärare anges att samverkan i olika former inom Vittra vid Röda stan, och mellan olika nivåer i Vittras skolorganisation, i huvudsak fungerar väl. På skolan genomförs regelbundet möten med olika gruppsammansättningar då elevers skolsituation diskuteras, hur anpassning kan göras av undervisningen m.m. Det kan vara arbetslagsträffar, pedagogiskt ledarforum då skolans ledningsgrupp och pedagoger på skolan träffas, planeringsdagar då all personal på skolan träffas var sjätte vecka under två hela dagar samt möten i elevvårdsteamet då rektorn tillsammans med specialpedagog, skolsköterska och kurator träffas.

Rektorn och lärare anger att arbetslagsledarna varje vårtermin arbetar med en planering av det kommande arbetet med mottagande av elever i skolan och överlämnande till andra skolor, byte av arbetslag m.m. Vid övergångar lämnas muntlig och skriftlig information till mottagande lärare eller skola om elevens kunskapsutveckling och behov.

Mellan skol-, region- och huvudmannanivå finns samverkansfora av olika slag och med olika kompetenser. Pedagogisk ledare för regionen anger att det bland annat diskuteras skolsituationen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi vid dessa möten.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 19 maj 2011 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som har vidtagits utifrån myndighetens krav och rekommendationer. Om åtgärder har planerats men ännu inte vidtagits anges en tidplan för planerade åtgärder och vem som är ansvarig för genomförandet.

¹⁹ Lpo 94, 2.2 Kunskaper, 2.4 Skola och hem, 2.6 Skolan och omvärlden, 2.8 Rektors ansvar.

Redogörelsen skickas per post till:

Skolinspektionen
Att: Dnr 40-2010:119
Jon Torkelstam
Box 330
581 03 Linköping

eller via e-post: jon.torkelstam@skolinspektionen.se

I ärendets slutliga handläggning har undervisningsråd Anna Löfström och utredare Kathrin Hansson deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Gunnar Olausson
Enhetschef

Jon Torkelstam
Utredare/föredragande